

UNIVERSITETET I OSLO

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 27.01.2023
Deres ref.: 22/5736-1
Vår ref.: 2022/48265 KJERSTRU

Høring - NOU 2022: 17 Veier inn - ny modell for opptak til universiteter og høyskoler

Universitetet i Oslo (UiO) takker for muligheten til å gi tilbakemelding på opptaksutvalgets utredning.

UiO har et bredt og variert studietilbud og har tradisjonelt god søkning til hele vår faglige bredde, samtidig som noen av studieprogrammene våre har svært høy konkurranse og poenggrenser som er blant de høyeste i landet. Vi er også en av de største saksbehandlende institusjonene i det samordna opptaket til grunnstudier, med ca. 18.000 førstevalgssøkere årlig. Vi er helt avhengige av et velfungerende opptakssystem og støtter derfor det pågående arbeidet med å utforme et enklere, mer rettferdig og effektivt opptaksregelverk, tilrettelagt for mest mulig automatiske og digitale løsninger i takt med den teknologiske utviklingen. Våre viktigste innspill til departementets videre arbeid med opptakssystemet er:

- Vi støtter forslaget om at generell studiekompetanse fortsatt skal være hovedmåten å kvalifisere seg til høyere utdanning på.
- Vi støtter forslaget om å opprette en rangerende opptaksprøve rettet mot søkere med ikke-poengberegnbart grunnlag og søkere som ønsker å forbedre rangeringsposisjonen sin. Forslaget fremstår som et godt alternativ til dagens system, der mange søkere bruker mye tid og ressurser på å forbedre fag fra videregående skole før de kommer i gang med høyere utdanning. Departementet bør utrede de innholdsmessige og praktiske aspektene rundt opptaksprøve og tilhørende kvote grundig før forslaget eventuelt innføres.
- Det er viktig å sørge for fremtidig rekruttering til utdanninger innenfor realfag og teknologi, og at elever i videregående skole er motivert til å velge realfag. Dersom realfagspoeng faktisk har ført til at flere elever har tatt programfag i realfag, ønsker vi ikke at muligheten for realfagspoeng fjernes.
- Vi ser mange fordeler i et nasjonalt og helhetlig opptakssystem, men institusjonene har ulik profil og innretning. Institusjonene bør ha autonomi til selv å fastsette spesielle opptakskrav til studier, krav for realkompetansesøkere samt supplerende rangeringskriterier som for eksempel egnethetstester.

Våre utdypende kommentarer til opptaksutvalgets rapport følger under.

Rektor

Postadresse:
Postboks 1072 Blindern
0316 OSLO

Besøksadresse:
Lucy Smiths hus,
Problemveien 7

Tlf: +47 22 85 50 50
Faks:
E-post:
postmottak@admin.uio.no
<http://www.uio.no/>
Org.nr.: 971 035 854

Kapittel 5: Kvalifisering i ny opptaksmodell

UiO er enig i at generell studiekompetanse fungerer godt som opptaksgrunnlag, og støtter forslaget om å videreføre ordningen som hovedgrunnlag for kvalifisering til høyere utdanning. UiO er også positiv til å fjerne dagens krav om dokumentasjon på praksis i 23/5-regelen. Dokumentasjon og vurdering av praksiskravet er tidkrevende for søker og saksbehandler, og det er usikkert om praksiskravet faktisk gjør søkerne mer studiekvalifiserte.

UiO støtter forslaget om å fjerne kravet om at søkere som ønsker generell studiekompetanse på bakgrunn av fullført høyere utdanning, må dokumentere at de ble tatt opp til den høyere utdanningen på bakgrunn av en unntaksbestemmelse, f.eks. realkompetanse. En søker som allerede har fullført høyere utdanning bør kunne sidestilles med søkere med fullført videregående skole mtp. å være studiekvalifisert. Dagens dokumentasjonskrav skaper dessuten unødvendig byråkrati for søkerne.

UiO støtter forslaget om at det ikke settes i gang utredning av kvalifiserende prøve for søkere som ikke har fullført og bestått videregående opplæring nå. Vi er enige med utvalget i at departementet bør følge med på erfaringene som gjøres med kvalifiserende prøve i Sverige.

UiO støtter utvalgets forslag om å videreføre unntaksordningene realkompetanse og dispensasjon som alternative måter å kvalifisere seg for høyere utdanning på.

Til forslaget om realkompetanse mener UiO at det er fruktbart for samfunnet at søkere med arbeidserfaring har mulighet til å kvalifisere seg til studier uten å måtte fullføre videregående opplæring først. Det er viktig at man har en ordning for kvalifisering for denne gruppen, som sikrer at de har de nødvendige forutsetningene for å kunne gjennomføre studiene. Siden institusjonene har ulik innretning på studiene sine, vil det være store variasjoner mellom studier og institusjon, i hvilke krav som er nødvendig å sette for realkompetansesøkere. UiO mener derfor at det fremdeles bør være opp til hver institusjon å fastsette hensiktsmessige kvalifiseringskriterier for sine studier.

Til forslaget om dispensasjon fra kravet om generell studiekompetanse mener UiO at det er fornuftig å videreføre ordning med dispensasjon for søkere med varige sykdommer eller læringsutfordringer. Vi støtter utvalgets forslag om å overføre ansvaret for å vurdere om vilkårene for dispensasjon er oppfylt og utstede dokumentasjon til fylkeskommunen/de videregående skolene. Dermed gjøres vurderingen av de som kjenner eleven best, og søkerne som fyller vilkårene kan søke med godkjent dokumentasjon. Institusjonene må fortsatt vurdere søkerens faglige forutsetninger for å gjennomføre studiet.

Til utvalgets vurderinger om spesielle opptakskrav stiller UiO seg bak det overordnede prinsippet om å tilstrebe mest mulig like opptakskrav for tilnærmet like studier nasjonalt. Mest mulig felles regler bidrar til oversiktighet og forutsigbarhet for søkerne. Samtidig må man anerkjenne at institusjonene er ulike, og tilbyr studier med ulik faglig profil. Vi mener at et fremtidig opptaksregelverk må åpne for at institusjonene kan ha andre spesielle opptakskrav enn den nasjonale normen tilsier, i tilfeller der en spesiell fagbakgrunn anses som helt nødvendig for å kunne gjennomføre utdanningen.

Spesielle opptakskrav i form av bestemte fag fra videregående skole kan enten være innholdskrav, nivåkrav eller begge deler. Med innholdskrav menes bestemte programfag eller opptaksprøve (rettet mot det aktuelle studiet, for eksempel musikkvitenskap), mens et nivåkrav er krav om et bestemt karakternivå i fag i videregående opplæring.

UiO støtter opptaksutvalgets forslag om å videreføre muligheten til å sette spesielle opptakskrav i form av innholdskrav som skal sikre at studentene er kvalifisert for den aktuelle utdanningen. UiO støtter også utvalgets forslag om å avvikle muligheten til å ha et nivåkrav på de spesielle opptakskravene. I utgangspunktet ønsker UiO autonomi til institusjonene i spørsmålet om spesielle opptakskrav, men vi er samtidig enige med utvalget i at dagens nivåkrav forutsetter at det er mulig for søkere å forbedre fag som privatist dersom de ikke fyller kravet i utgangspunktet. Utvalget ønsker ikke å videreføre ordningen med forbedring av fag som privatist slik den fungerer i dag, noe som gjør det naturlig å foreslå at ordningen med nivåkrav avvikles. Om muligheten for nivåkrav fjernes, kan det i mange tilfeller erstattes av et innholdskrav, for eksempel kan man kreve programfag i matematikk i stedet for karakteren 4 i fellesfaget matematikk.

Kapittel 6: Rangering i ny opptaksmodell

UiO støtter opptaksutvalgets hovedprinsipper for rangering av søkere til høyere utdanning:

- kvalifiserte søkere skal kunne komme raskere i gang med studiene
- de best kvalifiserte søkerne får studieplass
- søkere skal få en ny sjanse
- opptaksregelverket skal være rettferdig, forutsigbart og oversiktlig med rom for tilpasning

På bakgrunn av de prinsippene som er lagt til grunn har opptaksutvalget foreslått at søkerne kan rangeres i to hovedkvoter, en karakterkvote og en opptaksprøvekvote. UiO støtter dette forslaget til hovedmodell, der alle søkere med et poengberegnet opptaksgrunnlag rangeres i karakterkvoten mens søkere med ikke-poengberegnet grunnlag eller søkere som ønsker å forbedre rangeringsposisjonen sin kan ta en nasjonal, standardisert opptaksprøve og rangeres etter denne.

Mer om karakterkvote

Utvalget foreslår at søkerne i karakterkvoten skal konkurrere på grunnlag av karakterer fra videregående skole fra første gang fagene er bestått. UiO er enig med utvalget i at det at søkerne ikke lenger får regnet med forbedrete fag og tilleggs poeng i rangeringsgrunnlaget, kan bidra til at de kommer raskere i gang med studier uten å måtte ta opp igjen fag og samle poeng etter videregående skole. Forslaget tar imidlertid høyde for at søkere som tar *nye* fag etter videregående opplæring for å dekke spesielle opptakskrav, kan konkurrere i karakterkvoten til studier der faget er et krav. Dette er en klar fordel for de elevene som reorienterer seg etter videregående skole og må ta nye programfag for å kvalifisere seg til bestemte studier.

Den foreslåtte opptaksmodellen har vitnemål fra videregående opplæring med karakterberegning som hovedvei for opptak. UiO stiller seg bak forslaget om en karakterberegning der det først regnes ut en *middelverdikarakter* for alle fag med standpunkt- og eksamenskarakter, før karakteren (snittet av alle

karakterene i det enkelte fag) regnes inn i karaktergjennomsnittet. Eksamenskarakterer får på den måten mindre betydning for karaktergjennomsnittet enn slik det er i dag, der alle karakterer på vitnemålet har lik verdi, uavhengig av hvilket fag de tilhører og hvorvidt det er snakk om standpunkt- eller eksamenskarakterer. Dagens modell for utregning av karakterpoeng der alle karakterene på vitnemålet summeres og det deles på antall karakterer er en enkel modell, men løsningen har noen svakheter. Fag med flere karakterer, for eksempel norsk, får i dag svært stor vekt i utregningen. I tillegg bestemmes størsteparten av eksamenene ved et tilfeldig trekk, mens bare enkelte eksamener er obligatoriske for alle elever. Elever som tilfeldig blir trukket ut i fag de er gode i får dermed et fortrinn fremfor elever som får trekkeksamen i fag de er svakere i.

Søkere med vitnemål og som i tillegg fyller kravene i 23/5-regelen, kan etter dagens regler få dobbel karakterbasert rangering: både etter fullt vitnemål og etter studiekompetansefagene. Det er den beste poengsummen etter de to måtene å regne på som søkeren konkurrerer med i opptaket.

I praksis medfører ordningen at institusjonene i svært mange tilfeller må regne ut to ulike karakterpoengsummer for søkere som er 23 år eller eldre, for å ta stilling til hvilken rangering som lønner seg for søkeren. Dobbelt rangeringen er derfor ressurskrevende, og fører til svært mye manuelt arbeid for institusjonene. UiO støtter utvalgets forslag om at det bare er søkere som ikke har vitnemål fra videregående opplæring som kan rangeres etter den bestemmelsen som utvalget foreslår at endrer navn til 23/6-regelen. Ved å fjerne muligheten for dobbelt rangering blir regelverket enklere og saksbehandlingen mer effektiv, i tillegg til at det blir enklere for søkerne å forstå rangeringsreglene i opptaket.

Mer om opptaksprøvekvote

Det vil være viktig at departementet i samråd med sektoren utreder innretningen av en opptaksprøve og opptaksprøvekvote godt. Prøven må teste de riktige ferdighetene, både innen fagkunnskap fra videregående skole og innen mer generiske ferdigheter. I tillegg er det flere problemstillinger av mer praktisk art som må utredes, for eksempel hvem som skal tilby prøvene, hvordan prøven skal finansieres samt hvor og når den skal avlegges.

UiO mener at forslaget om å innføre en opptaksprøve og tilhørende kvote fremstår som et godt alternativ til dagens ordning der svært mange søkere som ønsker en forbedret rangeringsposisjon bruker mye ressurser på å forbedre karakterer fra videregående skole. Dette opplegget vil også være en forbedring for søkere som i dag blir rangert på bakgrunn av en individuell, skjønnsmessig vurdering (for eksempel realkompetansesøkere). Vi støtter utvalgets argumentasjon om at innføringen av opptaksprøveknoten vil bidra til en mer gjennomiktig og rettferdig rangering for denne søkergruppen.

UiO mener imidlertid at departementet bør vurdere om søkere med innvilget dispensasjon fra kravet om generell studiekompetanse bør få konkurrere i karakterkvoten som hovedregel. Disse søkerne vil i de fleste tilfeller ha dokumentert tilnærmet alle fag fra videregående opplæring. Vi mener derfor at søkere med dispensasjon primært bør kunne konkurrere i karakterkvoten, men at de kan ta opptaksprøven og bli rangert etter den hvis de ønsker å forbedre rangeringsposisjonen sin, på lik linje med øvrige søkere i karakterkvoten.

Blant søkergruppen som i dag rangeres på bakgrunn av en individuell skjønnsmessig vurdering er søkere med særskilt vurdering. Ordningen med særskilt vurdering er i dag ment for søkere som kan dokumentere at de var på et høyere faglig nivå på videregående skole enn det karakterene deres viser. Søkere med innvilget særskilt vurdering har fått en kompensasjon for disse forholdene i en individuell rangering, men dokumentasjonskravene er strenge og terskelen for å få særskilt vurdering er svært høy. Det er kun et fåtall søkere som oppnår studieplass etter særskilt vurdering, og klager på særskilt vurdering utgjør en stor andel av klagesakene i sektoren. Særskilt vurdering er dessuten svært ressurskrevende både for søker og institusjon, og rangeringen er skjønnsmessig og dermed lite gjennomiktig.

Med bakgrunn i dette foreslår opptaksutvalget å fjerne ordningen om særskilt vurdering. Utvalget viser til at hensynet til nevnte søkere blir ivaretatt ved at de kan ta opptaksprøve og bli rangert etter denne for å vise sin nåværende kompetanse. UiO er enig med utvalget i at ordningen ikke fungerer etter intensjonen, og støtter forslaget om å fjerne den. Vi er også enige med utvalget i at rangeringen for denne søkergruppen blir mer rettferdig og forutsigbar i denne kvoten.

Generelt om rangering

Opptaksutvalget foreslår en 80/20-fordeling av studieplassene i kvotene (karakterkvote 80% og opptaksprøvekvote 20%), og begrunner dette i at 11% av søkerne i 2021 hadde forbedret minst ett fag, mens 1,5 % av søkerne ikke kunne poengberegnes. Vi er usikre på om alle aspektene rundt kvotestørrelse er godt nok belyst, og mener at problemstillingen bør utredes nærmere før man tar stilling til en konkret fordeling. For det første lurer vi på om anslaget i tilstrekkelig grad tar hensyn til de søkerne som i dagens system ikke får opptak på studier rett fra videregående skole, men som i stedet for å forbedre karakterer fra videregående skole samler alderspoeng eller andre tilleggspoeng for så å søke igjen senere med forbedret rangeringsposisjon. For det andre savner vi en problematisering av ulikhetene i søkerkonkurransen mellom ulike studier. Det er grunn til å tro at studier som tradisjonelt gir tilbud til alle kvalifiserte søkere vil ha en høyere andel søkere med forbedringer enn 11%, mens studier med høy konkurranse om plassene trolig vil ha en større andel enn 11% søkere med forbedringer. En nærmere utredning av hensiktsmessig kvotestørrelse bør derfor også se nærmere på muligheten for å ha ulik kvotestørrelse for ulike studier.

Opptaksutvalget foreslår at det i den nye opptaksmodellen ikke skal kunne gis tilleggspoeng i rangeringen. UiO støtter fjerningen av alderspoeng og tilleggspoeng for enten høyere utdanning, fagskoleutdanning, folkehøgskole og militærtjeneste. Å fjerne muligheten for å oppnå den typen poeng vil kunne bidra til at unge søkere kommer tidligere i gang med studiene, når de ikke må konkurrere om plass med eldre søkere som har opparbeidet seg tilleggspoeng og har en bedre rangeringsposisjon. Det er dessuten usikkert om disse poengene har bidratt til å gjøre søkerne mer kvalifisert for studier.

Utvalget foreslår også å fjerne tilleggspoeng for underrepresentert kjønn. Dersom mulighet for kjønnspoeng fjernes, er det helt nødvendig med mulighet for å sette inn andre tiltak i opptaksregelverket på studier med svært skjev kjønnsbalanse (se lenger ned i høringsuttalelsen).

UiO ser med bekymring på den fremtidige rekrutteringen til studier innen realfag og teknologi. Samfunnet har behov for kompetent arbeidskraft for å løse de globale klima- og miljøutfordringene og andre utfordringer som står foran oss. Det er derfor viktig med tiltak i skolen som stimulerer elever til å velge programfag innen realfag. Vi mener at denne problemstillingen bør utredes nærmere og at andre tiltak må vurderes før man avskaffer muligheten for realfagspoeng. Dersom det er slik at ordningen med realfagspoeng faktisk har ført til at flere har valgt realfag, ønsker ikke UiO at ordningen fjernes.

Opptaksutvalget foreslår at institusjoner som ønsker det, kan bruke supplerende rangeringskriterier for å finne de best egnede blant de best kvalifiserte søkerne. UiO støtter forslaget og har også tidligere utredet muligheten for å innføre alternative opptakskriterier (egnethetstest) på profesjonsstudiet i medisin. I utredningen så vi at tidslinjen i opptaket slik den er i dag, ga oss utfordringer med å få oversikt over søkerens poengsummer på et tidlig tidspunkt. Det ble dermed ikke mulig å få skilt ut gruppen vi ønsket å tilby egnethetstest for på et tidlig nok tidspunkt til at ordningen lot seg gjennomføre.

UiO er positive til utvalgets forslag om ny tidslinje i opptaket, der søkere får tidligere svar på søknaden sin og institusjonene får oversikt over poengsummene til størsteparten av søkermassen på et tidligere tidspunkt enn før. Vi mener at tidslinjen slik den er foreslått likevel ikke vil løse alle utfordringer knyttet til bruk av supplerende rangeringskriterier. Selv om det er mulig å sette i gang prosessen med supplerende rangering på et tidligere tidspunkt, vil tiden uansett bli knapp når avgangselevne ikke får resultatene sine før i slutten av juni. Ordningen med supplerende rangeringskriterier blir mindre gjennomførbar, siden tidsperioden for å avholde egnethetstest for denne gruppen er kort. Vi ønsker derfor en mulighet for institusjonene til å teste slike supplerende rangeringskriterier som prøveordninger for avgrensede grupper, før man eventuelt innfører kriteriene for hele søkermassen.

Til forslaget om spesielle kvoter er UiO enig med opptaksutvalget i at det i regelverket for opptak må finnes mulighet for tiltak rettet mot det underrepresenterte kjønn. Vi støtter forslaget om kjønnskvote som tiltak for å kunne rette opp kjønnsbalansen på studier med svært skjev fordeling.

UiO har flere studier med skjev fordeling mellom mannlige og kvinnelige søkere. Over tid vil det kunne bidra til en svært ujevn kjønnsbalanse i noen yrker og sektorer, som er uheldig både fra et sektorperspektiv og et samfunnsperspektiv. Kompetansebehovsutvalget har pekt på at den skjeve kjønnsfordelingen begrenser tilgangen på kompetanse til arbeidslivet, og konkluderer med at man bør se etter mer effektive virkemidler for å korrigere situasjonen (NOU 2020:2).

UiO mener at det i opptaksregelverket bør legges til rette for å bruke effektive tiltak som bidrar til jevnere kjønnsfordeling, under forutsetning av at søkerne som tas opp er godt kvalifiserte til studiet. I forbindelse med tidligere søknad om tiltak for å forbedre kjønnsbalansen (profesjonsstudiet i psykologi), ble det gjort noen analyser ved UiO som viste at kvote for underrepresentert kjønn vil kunne ha større effekt enn kjønnspoeng. Kvote antas dermed å være mer hensiktsmessig enn tilleggspoeng med tanke på å sikre tilbud om studieplass for bestemte søkergrupper, og vi støtter derfor forslaget.

Til forslaget om kvoterekkefølge er UiO enig i at karakterkvoten bør fylles før opptaksprøvekvoten.

Studieplassene i karakterkvoten vil da bli forbeholdt søkere med de beste karakterene. I opptaksprøvekvoten konkurrerer søkere uten karakterpoeng og søkere som ikke når opp rangering i karakterkvoten. Flere fra søkergruppen uten karakterpoeng vil dermed kunne få plass når de ikke konkurrerer med søkerne som har best karakterer. Dette vil kunne gi et større mangfold i studentgruppen.

UiO støtter også forslaget om at departementet må gjøre en nærmere vurdering av rekkefølgen for de spesielle kvotene (for eksempel kvoter for kjønn, samisk språkkompetanse, kjønn etc.).

Kapittel 7: Organisering i ny opptaksmodell

UiO støtter utvalgets forslag om et fortsatt felles nasjonalt opptaksregelverk fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Vi ønsker imidlertid at institusjonene skal ha autonomi til å selv gjøre egne vurderinger og fastsette egne bestemmelser der ulikheter i institusjonenes egenart gjør dette nødvendig. For eksempel gjelder dette supplerende rangeringskriterier og for spesielle opptakskrav. Vi er enige med utvalget om at krav om deltakelse i samordningen av opptaket bør forskriftsfestes i det nasjonale regelverket. Vi støtter også forslaget om at det nasjonale, felles regelverket skal gjelde for grunnutdanninger på 60 studiepoeng eller mer, og at institusjonene selv kan bestemme reglene for opptak til mindre enheter.

Til forslaget om fremtidig tidslinje for opptak er det positivt at flere søkere kan få tidligere svar på søknaden om studieplass, og på den måten få bedre tid til å planlegge studiestarten. Vi er enige i at Kunnskapsdepartementet bør vurdere muligheter for å gi tidligere svar til søkere som allerede fyller opptakskravene på søknadstidspunktet. Departementet bør samtidig gjøre en helhetlig vurdering av tidslinjen i opptaket, ref. vårt innspill til supplerende rangeringskriterier i kapittel 6.

Kapittel 8: Økonomiske og administrative konsekvenser

[Studieavdelingen vurderer om vi bør kommentere på ressursbruken i opptaket og organiseringen av opptaket]

UiO er enig med utvalget i at dagens tekniske løsninger for opptaksarbeidet ikke fungerer optimalt. Det er behov for store innslag av manuell saksbehandling, og driftsrisikoen og andre sårbarheter ved systemet er kritisk for gjennomføringen av opptaket. Det vil være helt avgjørende at institusjonene i en ny opptaksmodell har tilgang på et pålitelig og fremtidsrettet opptakssystem.

Med hilsen

Svein Stølen
rektor

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.

Saksbehandlere: Birgitte Brørs birgitte.brors@admin.uio.no, Kjersti Rusten kjersti.rusten@admin.uio.no